

Оссурияликлар дунёдаги энг кадимги халклардан биридир. Улар афсонавий Оссурия империясининг асосчилари бўлиб, бугунги кунда уларнинг ерлари турли мамлакатлар худудларида жойлашган. Хозирги кунда кўплаб оссурияликлар Ироқда, шунингдек, Сурия, АКШ ва Швецияда яшайдилар.

Оссурияликлар кадим замонлардан бери Якин Шарқда яшаб келган халқ бўлиб, бугунги кунда уларни бутун дунёда учратиш мумкин.

Кадим замонларда уларнинг цивилизацияси Оссурия (ҳозирги Шимолий Ироқ) шаҳрида жойлашган бўлиб, унинг худуди Ироқ жанубидан Ўрта ер денгизи сохилларигача чўзилган.□

Оссурия биринчи марта мустакилликка тахминан 4000 йил аввал эришган.

Мустакилликка эришгунга қадар шаҳар шумерлар деб аталган халқ томонидан назорат қилинган ва шумер цивилизацияси таназзулга учраганидан кейингина мустакилликка эришган.

Замонавий олимлар Оссурия тарихини кўпинча уч даврга бўлишади: Эски Оссурия, Ўрта Оссурия ва Янги Оссурия давлари. Хар бир даврнинг канча вақтни қамраб олиши олимлар ўртасида баҳс-мунозараларга сабаб бўлади.

Кадимги Оссурия даври

"Кадимги Оссурия" даври, одатда, Оссурия 4000 йил аввал мустакилликка эришгандан кейинги даврни англатади. Кадимги матнлар шуни кўрсатадики, Оссурия ҳукмдорлари ўзларини Ассур худосининг "ноиблари" деб аташган. Бирок, бу ҳали ҳам олимлар учун сир бўлиб қолмоқда.

Кейинчалик шаҳар замонавий Ироқ ва Суриядаги улкан худудни назорат қиладиган империяга айланди. Шамши-Адад империяси узок давом этмади. Унинг ўлиmidан сўнг Хаммурапи бошчилигидаги Бобил империяси ва "Миттани" номи билан машҳур империя Шамши-Адад ерларини эгаллаб олди. Кадимги маълумотларга кўра, милоддан аввалги

1500 йилга келиб Оссурия шахри Миттанининг каттик таъсири остида бўлган (агар бевосита назорат қилиган бўлинмаса).

Ўрта Оссурия даври

Милоддан аввалги 14-асрда Митанни подшолиги таназзулга юз тутди бошладиди ва Оссурияни бошқарганлар шаҳар мустақил деб даъво қила бошладилар. Замонавий олимлар бу вақтни қўпинча "Ўрта Оссурия" даври деб аташади. Бу давр бошида Ассур-Убаллит I (милоддан аввалги 1363-1328 йилларда ҳукмронлик қилган) Оссурия яқинидаги ҳудудларни босиб олди ҳамда Миср ва Бобил қироллари томонидан ўз макомининг дипломатик тан олиншига эришди.

Унинг ворислари Оссурия ҳудудини янада кенгайтirdилар. Адад-Нирари I (милоддан аввалги 1305-1274) Оссурияни бошқарган подшоҳликни қўлга киритиб, Митаннини босиб олди. Адад-Нирари I Миттани пойтахти Тайдуга "туз эккани" ва шаҳарнинг омон қолганларига меҳнат мажбуриятларини юклаганини даъво қилди. У Тайдуда сарой қурди ва шаҳар устидан назоратни белгилаш учун ёдгорлик тошлари ўрнатди.

Адад-Нирари I ўзини таърифлаш учун "қоинот шоҳи" унвонидан фойдаланган. Бу унвонни кейинги Оссурия шоҳлари ҳам ишлатган.

Бирок, Тиглат-Пилесер ва унинг ворислари ҳукмронлиги давридаги ёзувлар Оссурия дуч келган муаммолардан далолат беради. Яқин Шарқдаги шаҳарлар ва цивилизациялар Эгей денгизидан бир гуруҳ одамлар минтақага келиб, маҳаллий аҳолини қўчирди ва савдо тармоқларини бузгандан вайрон бўла бошладиди. Оссурия ёзувлари шуни қўрсатадики, Тиглат-Пилесер ва унинг ворислари тез-тез қўчирилган ёки бошқа йўл билан тартибсизликка тушиб қолган оромийларга қарши курашган. Икки аср давомида Оссурия ҳудуди аста-секин пасайиб борди, қироллик Оссурия ва унга ёндош ҳудудлар устидан назоратни саклаб қолди. Оссурия милоддан аввалги 9-асргача кенг микёсда қатталашмаган.

Янги Оссурия даври

Милоддан аввалги 9-асрдан бошлаб, оссурияликлар яна ҳудудларни кенгайтира бошлаган даврни замонавий олимлар "Янги Оссурия" даври деб аташади. Бу даврда Оссурия назоратидаги ҳудуд энг катта географик даражага етди.

Ашурнасирипал II даврида (милоддан аввалги 883-859 йиллар ҳукмронлиги) оссурияликлар ўзлари назорат қилган ҳудуднинг катта қисмини қайтариб олиб, яна Ўрта ер денгизи соҳилларига етиб келишди. Ашурнасирипал II ўзининг ютуқларини эътироф этиб, Нимруд шаҳрида янги сарой қурдирди ва Оссурияни назорат қилиш учун шаҳардан фойдаланди. Подшоҳнинг Оссуриядан бир оз масофани ушлаб турган бу сиёсатини бўлажак Оссурия шоҳлари давом эттирдилар. Саргон II (милоддан аввалги 721-705 йилларда ҳукмронлик қилган) янги Хорсобод шаҳрига асос солиб, уни ўзининг пойтахтига айлантирган, Санхериб (милоддан аввалги 704-681 йилларда ҳукмронлик қилган) Ниневияда янги сарой қуриб, Оссурия пойтахтини у ерга қўчирди.

Янги Оссурия даврида Оссурия шоҳлари ўз салтанатларининг ҳажмини энг катта даражага етказдилар. Оссурияликлар Бобилни ва замонавий Ливаннинг айрим қисмларини қайтариб олишдан ташқари, ҳозирги Исроил ва Фаластинга юришлар қилишди, бу яҳудийлар Библиясида қўп эслатиб ўтилди.

Яҳудий халқи кейинчалик Исроил деб номланган шимолий шохликка ва Яҳудо деб номланган жанубий шохликка бўлинган. Икки яҳудий шохлиги қўпинча бир-бири билан

тўқнашарди. Жанглар кандай якунлангани аниқ эмас, лекин Оссурия гарбга караб кенгайишда давом этиб, Эсархаддон даврида (милоддан аввалги 680-669) Мисрни забт этди. Милоддан аввалги 671 йилда Миср фиръавни Тахарка маглубиятга учради ва оссурияликлар Миср пойтахти Мемфисни эгаллаб олишди. Кейин оссурияликлар бир катор ассал хукмдорлар ёрдамида Мисрни бошқаришга ҳаракат қилишди.

Оссуриянинг кулаши

Оссурияликлар гарбга караб узокка борар экан, шарқда муаммолар пайдо бўлди. Милоддан аввалги 7-асрда Оссурия хукмдорлари Бобилдаги катор кўзғолонларни бостиришга мажбур бўлдилар. Шу билан бирга, ҳозирги Эрон ҳудудида жойлашган «мидияликлар» деб номланган гуруҳ ҳам Оссурия кўшинларига ҳужум бошлади. Гарбдаги ўз мулкларини саклаб қолиш учун икки гуруҳнинг ҳужуми оқибатида Оссурия ҳарбийлари босим остида қолди. Бобилликлар Бобил шоҳи Набополассар даврида (милоддан аввалги 625-605) тўлиқ мустақилликка эришдилар. Милоддан аввалги 612 йилда Мидия шоҳи Киаксар (милоддан аввалги 625-585) Ниневияга катта ҳужум уюштирди, Оссурия шоҳи Синшаришкун (милоддан аввалги 622-612) уни тўхтатишга ҳаракат қилди. Бобил ёзувида Ниневия учун кураш бир неча ой давом этгани айтилган. Ўша пайтда ўрта жанг бўлиб ўтди, шундан сўнг мидияликлар шаҳарнинг ўзига бостириб қиришди. Шаҳар қулаб тушди ва Мидия армияси томонидан вайрон қилинди, бу эса империяни "ҳаробалар ва ахлат уюмларига" айлантирди. Оссурияликлар кейинги жанглари олиб боришди, аммо уларнинг кўшини аста-секин тугаб борди ва ҳудудлари тортиб олинди. Милоддан аввалги 600 йилга қелиб Оссурия подшоҳлиги бутунлай парчаланган. Оссурия шоҳи Синшаришкун билан нима содир бўлганлиги номаълум. Гарчи Оссуриянинг кўплаб шаҳарлари вайрон қилинган ёки катта зарар кўрган бўлса-да, баъзи оссурияликлар омон қолишди. Омон қолганлар кўплаб хукмдорлар ўзгарганини кўрдилар. Масих давридан кейинги даврда оссурияликлар насронийликни қабул қилдилар, бу динни бугунги кунгача саклаб келмоқдалар.

Бугунги кунда оссурияликларнинг ватани ҳали ҳам Шимолий Ироқда.

Абу Муслим тайёради